CZU: 378.046.4(478-25) **https://doi.org/10.59295/sum5(185)2025_42**

DOUĂ ȘCOLI DOCTORALE ÎN DOMENII DIFERITE – O EXPERIENȚĂ PERSONALĂ

Asea M. TIMUȘ,
Universitatea de Stat din Moldova

Se dedică colegilor de la Şcoala doctorală de Ştiinţe Umanistice şi ale Educaţiei a USM admişi la studii din 1 noiembrie 2024

În lucrare se expun etapele de înmatriculare la studiile doctorale la UASM în anul 1996 după modelul sovietic, apoi transferarea în acel an la studiile respective la UASMV din România. În special, se detaliază modelele de examinare în ambele universități, înlocuirea articolelor științifice prin referate, posibilitățile de întocmire, redactare, multiplicare și prezentare a rezultatelor științifice obținute în formă de teză de doctorat prin metodele, depășite și neaplicabile în prezent – computer fără mouse, folii transparente, diapozitive etc. Lucrarea are drept scop de a încuraja studenții-doctoranzi care sunt și colegii autoarei, fiind înmatriculați în 2024 la Școala doctorală de Ştiinţe Umanistice și ale Educației a USM.
***Cuvinte-cheie**: Republica Moldova, USM, şcoala doctorală, înmatriculare, studiile doctorale.*

TWO DOCTORAL SCHOOLS IN DIFFERENT FIELDS. A PERSONAL EXPERIENCE

The paper presents the stages of enrollment in doctoral studies at the SAUM in 1996 according to the Soviet model, then the transfer in that year to the respective studies at the UASVM in Romania. In particular, the examination models in both universities are detailed, the replacement of scientific articles by reports, the possibilities of drawing up, writing, multiplying and presenting the scientific results obtained in the form of a doctoral thesis by the methods, outdated and not currently applicable – computer without mouse, transparencies, slides, etc. The purpose of the work is to encourage doctoral students who are also the author's colleagues, being enrolled in 2024 at the Doctoral School of Humanities and Education of the SUM.
***Keywords**: Republic of Moldova, SUM, doctoral school, enrollment, doctoral studies.*

Introducere

În anii 2007-2008 am beneficiat de oportunitățile organizate la Universitatea Agrară de Stat din Moldova (în continuare – UASM) în calitate de cadru didactic la Catedra de protecția plantelor, prin participarea în proiectul bilateral „Republica Cehă – Republica Moldova”. Proiectul cu denumirea „Module Pedagogice pentru Universitatea Agrară de Stat din Moldova în volum de 100 de ore”[1] a fost implimentat de Universitatea Cehă de Științe ale Vieții din Praga[2] (în continuare – ČZU) în lunile mai-iunie 2007 la UASM. Aceasta a fost o etapă, după care a urmat ulterioara deja la ČZU în perioada septembrie-noiembrie 2007 pentru cinci cadre didactice de la UASM de la diferite facultăți: Iulia Corman – Cadastru; Grigore Baltag – Economie, Alexandru Munteanu – Inginerie, Asea Timuș – Hortricultură. În următorul an, 2008, la invitația Dl Profesor Milan Slavik de la ČZU, am participat în proiectul „ENTER”[3], desfășurat în 12-14 iunie 2008 în or. Cordoba, Spania. Participarea la „ENTER” prevedea prezentarea unui articol științific cu tangență didactică universitară pentru a corespunde conceptului evenimentului organizat. A fost o provocare serioasă, fiindcă până atunci am întocmit articole doar pe subecte entomologice și protecție a plantelor, de aceea am considerat potrivită elaborarea unui articol întitulat „Trecerea predării de la metodele sovietice la cele europene

1. Pedagogical Module taught in the extent of 100 hours at SAUM, Chișinău, Republic of Moldova

2. ČZU – Česká zemědělská univerzita v Praze.

3. European Network of Learning and Teaching in Agriculture and Rural Development. În traducere, „Rețeaua Europeană de învățare și predare în agricultură și dezvoltarea rurală”.

moderne conform Procesului de la Bologna" [2]. Spre satisfacția profesională, articolul a fost acceptat din prima și pentru că a fost prezentat în termenii indicați și fără necesitatea de-a interveni în conținut, am fost scutită de taxa de participare la această conferință internațională.

Astfel, cu ocazia înmatriculării mele din 1 noiembrie 2024 la studiile postuniversitare în cadrul Școlii doctorale de Științe Umanistice și ale Educației de la Universitatea de Stat din Moldova (în continuare – USM) sub îndrumarea dl dr. conf. univ. Ion V. Xenofontov și începutul audierii celor trei discipline susținute conform „Programului de studii avansate", ciclul III, anul de studii 2024-2025: 1) „Managementul proiectului de doctorat" – dr. hab., prof. univ. Georgeta Stepanov; 2) „Scriere academică și comunicare științifică" – dr. hab., conf. univ. Aurelia Hanganu; 3) „Metodologia cercetării științifice" – dr. hab., conf. univ. Rodica Ciobanu, mi-a venit ideea să prezint unele informații despre procesul de înmatriculare la studiile doctorale din Republica Moldova cu cca 30 de ani în urmă, pe modelul UASM, fiindcă personal am trecut prin acel proces. Totodată, pentru că, studiile doctorale nu le-am desfășurat la *Alma Mater*, dar am solicitat transferarea în România, respectiv la Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară din Cluj-Napoca (în continuare – UASMV) și am fost bursieră a statului român eu (patru ani) și cu fiul meu (nouă ani – elev, liceist, student). Prelegerile de la Școala doctorală a USM din acest an pentru mine sunt o noutate absolută, cu toate că multe aspecte predate îmi sunt cunoscute din procesul didactic universitar de la UASM, care a evoluat conform cerințelor înaintate de ministerele la care se subordona instituția.

Informațiile care urmează a fi expuse sunt din sursă originală și le dedic Colegilor de la această prestigioasă Școală doctorală a USM, în special celor mai tineri doctoranzi și care ar avea dubii în succesul și reușita lor din viitor.

Rezultate și discuții

După absolvirea specialității de Protecția plantelor la UASM în 31 martie 1993 am fost angajată ca laborantă la Catedra de entomologie pe 0,5 normă din luna mai 1993, având în funcție dactilografierea în rusă și română, iar din 1 august 1995 am fost trecută pe o normă. Din 1 septembrie 1994, concomitent, am fost angajată și ca asistentă la aceiași catedră pe 0,5 normă și din discuțiile cu colegii mai în vârstă am conștientizat că fără „aspirantură", adică doctorat, nu există șanse de-a avansa în posturile universitare. De aceea, la prima cunoștință cu regretatul Profesor de la UASMV Teodosie Perju (11 ianuarie 1923 –17 decembrie 2017, orginar din s. Negureni, rn. Telenești și din 1940 refugiat în România) în toamna anului 1995 și propunerea din partea domniei sale de a continua studiile postuniversitare la doctorat sub îndrumarea dânsului a început corespondența de rigoare.

Înmatricularea la UASM din Chișinău. Inițierea studiilor doctorale la UASM le consider din 2 mai 1996, sau de la depunerea unei solicitări de șeful Catedrei de entomologie dr. conf. univ. Mihai Busuioc pe numele rectorului UASM, Profesor univ. Gh.Cimpoieș, cu următorul conținut: „*Catedra de Entomologie solicită o unitate la doctorantură fără frecvență la specialitatea Entomologie cu studiile la UASM și în colaborare cu UȘAMV Cluj-Napoca, România*". La subsolul solicitării s-au inclus date succinte despre candidat: „*Timuș Asea Mihai – 1962, anul nașterii, băștinașa satului Bravicea, rn. Călărași, absolventa Universității date din 1993, la specialitatea Protecția plantelor, angajată la Catedra de entomologie ca asistentă în cumul pe 0,5 salariu, inclusiv laborantă*". Semnătura.

Ca răspuns la solicitare a fost emis ordinul nr. 548 din 12 septembrie 1996 cu disciplinele de examinare și componența comisiilor (neanexate la dosar), din care rezulta că aveam de susținut trei probe la admitere, sau trei examene. Însă fiindcă nu aveam publicat nici un articol științific am întocmit un referat pe tema indicată de șeful catedrei M.Busuioc.

Rezultatele concursului se află pe formularul standard de la tipografia UASM și completat de mână pentru fiecare candidat individual (*cu italice* – n.a.). Formularul începe cu denumirea instituției – UASM, apoi al acestuia „FIȘĂ DE EXAMINARE PENTRU ADMITERE ÎN DOCTORANTURA UNIVERSITĂȚII AGRARE DE STAT DIN REPUBLICA MOLDOVA", după care urmează prenumele, numele pretendentului *Timuș Asea*; Catedra de *entomologie* și probele:

- **Examenul** la DISCIPLINA SPECIALĂ – *Entomologie*; Data susținerii examenului – *19 septembrie 1996*. Componența comisiei *președinte conf. univ., decanul Facultății de Horticultură Vasile Bunu, membru cores. AŞ a Repub. Moldova, prof. univ. Vasile Babuc, conf. univ. șef. Cat. entomologie Mihai Busuioc* confirmată prin Ordinul pe UASM nr. *548* de la *12 septembrie 1996*. Întrebările date și nota: 1. *Caracteristica ordinului Hemiptera, Subordinnele și ordinele principale – 10 (zece);* 2. *Coleopterele dăunătoare culturilor de cereale și combaterea integrată a lor – 9 (nouă);* 3. *Viermii fructelor pomilor fructiferi și combaterea lor – 8 (opt).* Nota generală – *9 (nouă)*. Semnăturile. Viitorul conducător științific al doctoratului *prof. univ. T. Perju și dr. conf. univ. Mihai Busuioc.*

- **Referatul**. *Decizia comisiei de examinare privind lucrările științifice (referatul) pretendentului la admitere, în doctorantură. Tema referatului „Microlepidopterele miniere de frunze dăunătoare pomilor fructiferi”. Referatul științific corespunde cerințelor prezentate lucrărilor de acest gen. Merită nota – 9 (nouă)*.

- Examenul la limba **străină** – *franceza*. Data susținerii examenului *20 septembrie 1996*. Componența comisiei *L.A. Șeremet – președintele comisiei; membrii comisiei – S. Lisnic, E. Hodenco* confirmată prin ordinul pe UASM nr. *548* de la *12 septembrie 1996*. Întrebările date și nota: 1. *Citirea, traducerea și relatarea unui text francez de specialitate – 6 (șase);* 2. *Analiza gramaticală a textului – 5 (cinci);* 3. *Conversație pe temă – 5 (cinci).* Nota generală – *5 (cinci).* Semnăturile.

- Examenul la **Filosofie** – am memorat această probă însă copia procesului-verbal nu am obținut-o din motive tehnice, dar declar pe propria răspundere că l-am susținut, respectiv profesoarele m-au memorat de la conferința studențească de la catedra lor din 1992, la care am participat și eu ca studentă în anul IV, Facultatea de Pomilegumicultură, astfel m-au examinat și notat cu 10 „din oficiu”.

Ordinul de înmatriculare la UASM. Pe baza acestui formular din 26 septembrie 1996 a fost semnat Ordinul nr. 632 pe UASM întitulat „*Referitor la înmatricularea în doctorantură” și conținutul: „Pe baza susținerii cu succes a examenelor de admitere în anul 1996 de admis la doctorantură cu îndreptare pentru studii în România următoarele persoane: cu frecvență obligatorie: TIMUŞ ASEA MIHAI – laborant la Cat. de entomologie, la specialitatea 03.00.09 – entomologie; BURDUJA ARINA MIHAI – asistent universitar la cat. de filosofie, la specialitatea 09.00.11 – filosofie socială*”. Semnat de rectorul, prof.univ. Gh. Cimpoieș și coordonat: prorector pentru lucrul științific, doctor conferențiar universitar – V. Starodub”.

Confirmarea Ministerului Agriculturii și Alimentației al Republicii Moldova (în continuare – MAA). Pentru că urma să solicit o bursă de doctorat de la Statul Român a fost necesar să depun o confirmare de la MAA la UASMV. Astfel, în regim de urgență, a fost semnat Ordinul nr. 217 pe MAA în aceiași zi de 26 septembrie 1996, întitulat „*Cu privire la delegarea unor specialişti la doctorantură în România*” și conținutul: „*Întru pregătirea cadrelor științifice calificate și în baza propunerilor instituțiilor de cercetări științifice din sistemul Ministerului* ORDON: 1. Se aprobă lista doctoranzilor MAA pentru a-și face studiile în România, conform anexei. 2. Cheltuielile suportate de doctoranzi pentru întregul termen de studii și le asumă partea română. 3. Controlul asupra executării prezentului ordin îl exercită Direcția Generală Asigurare Științifică (E. Revenco). Ștampila. Din ANEXA la ordinul MAA din 26 septembrie 1996 nr. 217 „Lista doctoranzilor MAA, care își vor face studiile în România, în total zece doctoranzi, iar în rândul doi: Timuș Asea / specialitatea – entomologie / Instituția de învățământ, orașul – Universitatea de Științe Agricole, Cluj-Napoca / Forma de studii – fără frecv. Semnat de ministrul Vitalie Gorincioi și șeful Direcției Administrative / ștampila / Mihail Dermenji.

Confuziile

Din cauza celor două posturi pe care le ocupam la Catedra de entomologie la 1 septembrie 1996 concomitent: laborantă – 1,0 normă și asistentă – 0,5 normă, forma de studii solicitată a fost diferită: cu frecvență obligatorie – de T.Perju și A.Timuș (de la început), Gh.Cimpoieș (în ultimul moment), iar M.Busuioc și V.Starodub de la UASM și E.Revenco de la MAA – la fără frecvență. În urma acestor confuzii a fost necesar de emis ordine suplimentare, după cum urmează:

- **Republica Moldova**. Ordinul UASM cu nr. 294-SP din 29 octombrie 1996 din 6 paragrafe, iar la nr. 5: Dna Timuș Asea – laborant la Catedra de entomologie se eliberează de la 28 octombrie 1996 din funcție conform art. 36 C.M.R.M. (dorință proprie). Compensație de 42 z.l. pentru a. 1995/96. Temei: Cererea dnei Timuș A. Semnătura – rectorul, prof.univ. Gh.Cimpoieș.

- **România**. Ministerul Învățământului. SERV. RELAȚII CU ROMÂNII DIN AFARA ȚĂRII, nr.10.909, din 19 noiembrie 1996. UASM Cluj-Napoca, Rectorat: „Urmare adresei nr. 10/4-1105 din 5 noiembrie 1996 a Ministerului Învățământului al R. Moldova vă comunicăm că se aprobă transferul doctorandei Timuș Asea, *înmatriculată la forma de studii fără frecvență, la forma cu frecvență, ca bursier al statului român. Vă rugăm să dispuneți măsurile corespunzătoare*". Șef Serviciu – Sorin TEODORESCU, Expert – Alex. COSTA. Semnăturile. Respectivul document a fost înregistrat la UȘAMV cu nr. 7601 din 20 noiembrie 1996 și retrimis la UASM prin fax (401 3224877) și vizat de rectorul Gh.Cimpoieș astfel: „*Dle Starodub. Prezentați documentele*".

- **Republica Moldova**. În 14 ianuarie 1997 sau cu mai puțin de două luni, rectorul Gh. Cimpoieș a semnat ulteriorul Ordin pe UASM, întitulat „Referitor la stabilirea bursei doctoranzilor" (nr. lipsește) și conținutul: „TIMUȘ ASEA MIHAI – doctorand cu frecvență obligatorie în România (în original – Universitatea de Științe Agricole și Medicină Veterinară, Cluj-Napoca) de plătit 50% a bursei lunare cu coeficientul 5,14 de la 1 octombrie 1996 până la 1 octombrie 1999 și de restituit cheltuielile de transport tur-retur o dată pe an". Temei: adeverința UȘAMV Cluj-Napoca, nr. 222 din 20 noiembrie 1996 și Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.95 din 17.02.1992. Semnat – rectorul Gh.Cimpoieș; coordonat: prorector pentru lucrul șt. dr., conf. univ. V.Starodub. ADEVERINȚA menționată în ordin a fost întocmită la solicitarea mea pentru a fi prezentată la UASM și are conținutul: „Se adeverește prin prezenta că (d-na) TIMUȘ Asea este înmatriculat(ă) la doctorat din data de 1 octombrie 1996, la specilitatea Protecția plantelor, avându-l conducător științific pe prof. dr. PERJU Teodosie. S-a eliberat prezenta pentru a servi la nevoie". Rector Prof. dr. Leon S. Muntean (semnătura și ștampila); Secretar univ. N.Moldovan (semnătura).

Explicațiile despre înmatricularea anevoioasă și confuză la doctorat la UASM din Chișinău și USAMV din Cluj-Nnapoca. La anunțarea șefului catedrei M.Busuioc că intenționez să continui studiile la doctorat, dânsul a discutat cu dl V.Starodub (prorectorul pe știință) ca să mă înscriu ca „soiskateli" / „cocercetător" sub îndrumarea dl V.Starodub pentru a studia entomofauna sparcetei de pe câmpurile experimentale de la SDE „Chetrosu". Sparceta era planta pe care o investiga V.Starodub. Din momentul anunțării că doresc să desfășor doctoratul în România s-au început decalajele de rigoare: acceptată la fără frecvență (ca să nu plec de la catedră); înscrisă din postul de laborant și nu din asistentă (ca să nu corespund în România); examenul la franceză în loc de engleză fiindcă catedrele erau vecine și relațiile între șefi foarte bune. Declarațiile mele că la școală, colegiu și facultate am învățat doar limba engleză, nu au fost recunoscute de comisie, de aici și nota „5" la examenul de limba franceză. Altele incovenințe nemeritabile de-a fi expuse în acest context.

Ca rezultat totuși am fost înmatriculată la UASM din 1 octombrie 1996, dar m-am prezentat la UASMV doar în 29 octombrie 1996, sau după dubla eliberare din postul de laborantă: prima dată – fiind înmatriculată la doctorat (26 septembrie 1996); a doua – cum ar fi din a mea „proprie dorință" (28 octombrie 1996). Situația confuză și neonorabilă a fost soluționată instantaneu în momentul când m-am adresat rectorului Gh.Cimpoieș și dovada atitudinii lui academice față de mine se află în ordinul de plată din autonomia UASM a celor 50% din bursa doctoranzilor locali (112 lei bursa, respectiv 56 de lei). Ridicam bursa doar în vacanța de vară și iarnă, inclusiv acel tur-retur Cluj-Napoca – Chișinău o dată pe an (nu am reținut costurile), astfel se aduna o sumă importantă în acea vreme pentru noi.

Înmatricularea la USAMV din Cluj-Napoca. Studiile postuniversitare în România au fost posibile în baza cooperării României cu Republica Moldova prin Acordul de colaborare în domeniile științei, învățământului şi culturii între Guvernul României şi Guvernul Republicii Moldova, semnat la Chișinău, la 19 mai 1992 și intrat în vigoare din 27 decembrie 1993 [3].

De etapele înmatriculării la UASM m-am ocupat personal, iar de cele de la USAMV s-a ocupat în exclusivitate regretatul Profesor T.Perju, de aceea multe aspecte nu le cunosc, dar voi prezenta acele informații prin care am trecut personal și câteva acte recuperate din dosarul de la UASM cu ocazia verificării vechimii de muncă la pensionarea pe vârstă din 2 aprilie 2021.

În dosar nu s-au păstrat toate actele de la USAMV, cu toate că am trimis copiile la cele trei examene și trei referate, inclusiv câte o copie a referatelor. Anunț că nu mi s-au cerut în mod obligatoriu să prezint copiile, dar am considerat necesar să-l informez pe rectorul Gh.Cimpoieș despre evoluția mea, fiindcă am

promis în timpul audienței istorice pentru mine, că voi susține teza de doctorat în termen și voi reveni la UASM, ceea ce am și îndeplinit întocmai.

În 1996, la UASMV, nu se discuta de o ȘCOALĂ doctorală, decât simplu – înscriere la doctorat și, cel puțin pentru mine, a fost o regulă indiscutabilă de-a îndeplini toate cerințele și rigorile anințate de conducătorul științific, Profesorul T.Perju. Astfel, doctoratul a început cu întocmirea unui alt referat științific pe subiectul tezei de doctorat, fiindcă în continuare nu aveam niciun articol științific publicat și era necesar de anexat la dosarul pentru înmatriculare (nu de confundat cu referatul științific pe baza literaturii de specialitate din primul an de studii). Următoarea ce mi s-a cerut a fost să întocmesc un PLAN al cercetărilor științifice, și fiindcă nu văzusem sau citisem un plan cadru, l-am întocmit în formă de text (cca 10 pagini), după care Profesorul s-a amuzat, dar totodată apreciat spunând că: „Bine că ai avut intenția și curajul să-l întocmești, fiindcă alți doctoranzi nici asta nu fac”. Ca rezultat, planul, care ulterior a constituit cuprinsul tezei, a fost întocmit de Profesorul T. Perju, cu unele modificări de îmbunătățire și actualizare pe parcurs.

Următoarea etapă a fost pregătirea pentru primul examen și studiul literaturii de specialitate. În acest context menționez că la disciplina de Entomologie de la UASMV există o bibliotecă internă, adică cărți și reviste doar pe teme entomologice, inclusiv în 1996 erau în limba română, engleză, franceză, germană, maghiară și, cel mai mult, în rusă. Pentru mine a fost o adevărată înlesnire a studierii literaturii de specialitate, fiindcă timpul era folosit foarte efectiv, inclusiv extra orelor.

Un alt aspect din timpul doctoratului de la UASMV, a fost statutul meu de asistentă la UASM și instantaneu mi s-au propus lucrările de laborator la disciplinele entomologice prin plata cu ora. Însă având complexe de comunicare la limba română, am refuzat, în schimb am devenit din nou studentă la trei cadre didactice, profesori universitari, și anume la: Iustin Ghizdavu și Ion Oltean la disciplinele de Entomologie agricolă și horticolă; disciplina Zoologia nevertebratelor la Nicolae Tomescu, de la Facultatea de Biologie, UBB (Universitatea „Babeș-Bolyai”). Astfel, mi-am perfectat limba română și în următorii trei ani (1997-2000) am acceptat lucrările de laborator la plata cu ora.

Conform programului de doctorat, în perioada 1996-1999, am susținut trei examene și referate pe disciplinele de specialitate, după cum urmează: Ecologia, procesul-verbal din 18 decembrie 1996[4]; Zoologia nevertebratelor, proces-verbal din 9 iunie 1997[5]; Entomologia agricolă (proces-verbal lipsă). Cele trei referate au fost întocmite pe baza: 1 – literaturii de specialitate[6]; 2 – parțial literaturii de specialitate și primele rezultate din cercetarea științifică (proces-verbal lipsă în dosar); 3 – rezultatele științifice finale (proces-verbal lipsă în dosar).

4. Facultatea de Agricultură. Proces-verbal din 18.XII.1996 al examenului de doctorat susținut de dna TIMUȘ Asea, doctorand în Protecția Plantelor (Prof. T. Perju) la disciplina Ecologie. Președintele comisiei de examinare – Prof. T.Perju; membrii – Prof. Leon S. Munteanu (rectorul UASMV – n.a.); Prof. Ioan Moldovanu; Prof. M. Știrban; Prof. I. Ghizdavu (șeful disciplinei de Entomologie – n.a.). Doctorandului i s-au pus următoarele întrebări: 1. Influența factorilor de fluctuație și reglare asupra organismelor animale (insecte); 2. Ecologia populației: statica, dinamica și implicația lor în protecția plantelor. În urma examinării, doctorandului i s-a acordat nora 9 (nouă). Semnăturile.

5. Institutul Agronomic. Facultatea de Agricultură, proces-verbal din 9.VI.1997 al examenului de doctorat susținut de ing. Asea TIMUȘ, doctorand în Protecția Plantelor (Prof. T. Perju) la disciplina Zoologia nevertebratelor. Președintele comisiei de examinare – Prof. T.Perju; membrii – Prof. dr. N.Tomescu (Profesor la Zoologia nevertebratelor, Facultate de Biologie, Universitatea babeș-Bolyai – n.a.); Prof. I. Ghizdavu; Prof. dr. I. Suciu; Conf. dr. V.Florian; Doctorandului i s-au pus următoarele întrebări: 1. Caracterele generale, bioecologia și combaterea nematozilor dăunători plantelor cultivate; 2. Caracterele generale, bioecologia, sistematica acarienilor eriophyizi. În urma examinării, doctorandului i s-a acordat nora 10 (zece). Semnăturile.

6. USAMV, Facultatea de Agricultură, proces-verbal din 9.VI.1997 al referatului de doctorat susținut de ing. Asea TIMUȘ. Titlul referatului: „Cercetări de morfologie, bioecologie și combaterea speciilor de microlepidoptere miniere dăunătoare pomilor fructiferi”, doctorand în Protecția Plantelor Prof. dr. T. Perju la disciplina Entomologie agricolă. Președintele comisiei de examinare – Prof. T.Perju; membrii – Prof. dr. N.Tomescu; Prof. I.Ghizdavu; Prof. dr. D.Indrea; Conf., dr. I.Rotar. Doctorandului i s-au pus următoarele întrebări: 1. Care este stadiul cercetărilor în domeniul abordat în Republica Moldova? Se ocupă cineva de minatori? 2. Conform datelor de morfologie și atacului specific este este prezentă în R. Moldova specia Lyonetia clerkella?. 3. Care sunt cele mai eficace insecticide chimice utilizate în combaterea acestor specvii? Apreciind referatul susținut și răspunsurile la întrebările adresate, Comisia de apreciere opiniază pentru acordarea calificativului: adfmis. Semnăturile.

Menționez un aspect important acum, dar și foarte plăcut din vara anului 1999. După cum am menționat anterior, de dosarul pentru doctoratul din România s-a ocupat în exclusivitate Profesorul T.Perju – conducătorul științific, fiindcă obligațiile mele constau în cercetarea literaturii de specialitate și acumularea rezultatelor practice în directă tangență cu domeniul pomicol, deci livezi industriale și particulare, pomi fructiferi solitari din câmp deschis, parcuri, alei etc. Domnia sa, anticipat, nu m-a anunțat că a depus din numele meu o solicitare la Ministerul Educației Naționale din România ca să mi se prelungească durata studiilor la doctorat cu un an, în baza încadrării mele în organizarea și desfășurarea doctoratului la USAMV: trei examene și trei referate în primii trei ani, sau în fiecare an câte un examen și un referat. Doar în ajunul vacanței de vară, în iunie 1999, m-a anunțat că a primit avizul pozitiv cu denumirea Decizia nr. 590/1997 și nr. 37/1999, prin care se prelungea durata doctoratului cu un an – 1999-2000, pentru „definitivarea, tipărirea, copertarea și distribuirea tezei". Dovezile urmează:

- Cererea mea pentru prelungire depusă la UASM în 6 septembrie 1999 pe numele rectorului, profesor Gh.Cimpoieș și vizată cu: „ordin";

- Ordinul nr. 456 din 14 septembrie 1999 la UASM întitulat „Referitor la prelungirea termenului de studii în doctorantură" și conținutul: TIMUȘ ASEA MIHAI – doctorand cu frecvență obligatorie în România (UASM Cluj-Napoca) de prelungit termenul de studii în doctorantură cu I an de la 1 octombrie 1999 până la 1 octombrie 2000. Contabilității Universității de plătit 50% a bursei lunare Timuș Asea cu coeficientul 5,14 de la 1 octombrie 1999 până la 1 octombrie 2000 și de restituit cheltuielile de transport tur-retur o dată pe an. Semnat: Rector, profesor universitar Gh. Cimpoieș; coordonat – prorector pentru lucrul științific, dr. conf. univ. V. Starodub.

Acest an prelungit la Școala doctorală de la UASMV din Cluj-Napoca, în prezent la USM din Chișinău se numește ANUL de GRAȚIERE, deci am beneficiat și de această opțiune prevăzută prin legea din România. Declar că pentru mine a fost cât se poate de important anul de grațiere, fiindcă: am definitivat conținutul științific al tezei; am redactat textul gramatical; am obținut fotografiile unor insecte microscopice, în anii 1999-2000 încă foarte greu de realizat, fiind necesare aparate de fotografiat cu conectare la microscop; am multiplicat și copertat teza în 6 exemplare și distribuit la: 1) Ministerul Educației Naționale din România; 2) Biblioteca UASMV din Cluj-Napoca; 3) Biblioteca UASM din Chișinău; 4) biblioteca disciplinei de Entomologie echivalentă cu a conducătorului științific; 5) Comisia Superioară de Atestare a Republicii Moldova; 6) biblioteca personală. Toate cele șase exemplare au fost multiplicate și copertate la tipografia UASMV din contul financiar al Universității, fiind prevăzute aceste opțiuni doar pentru doctoranzii cu frecvență obligatorie și încadrare în programul de studii doctorale 3+1 an.

Partea practică sau cercetările entomofaunistice nu le voi descrie în acest context, fiindcă este un domeniu străin colegilor de la Școala doctorală Științe Umanisitice și Educație a USM, însă redactarea tezei și prezentarea publică se merită a fi menționate, fiindcă sunt total diferite din prezent. Redactarea tezei am realizat-o la un computer oferit din dotarea disciplinei de Entomologie, doar că era fără de „mouse", și se opera prin diverse combinații de „ctrl +f3", „ctrl+c" etc. Declar în acest context că stăpâneam foarte bine dactilografierea la mașini de tipărit mecanic, însă operarea cu un computer la nivel de text, tabele, grafice, figuri etc, am învățat-o cu ajutorul a două colege – Monica Porca, lector și doctorandă la disciplina de Entomologie (originară din România) și Lilia Macovei, doctorandă din 1994 la disciplina de Fiziologie a plantelor, Profesor I. Suciu (originară din Țaul, rn. Dondușeni și absolventă a USM din Chișinău). Ambele colege m-au ajutat să însușesc cât mai rapid și bine programele de computer pentru care le mulțumesc și în acest context.

Stocarea informațiilor se efectua pe dischete, apoi au apărut discurile compacte – „CD", iar stick-urile încă nu erau inventate. Despre „internet" am aflat de la colega Ilonka Bodiș, care avea soțul în SUA și comunica cu el, astfel adresa de internet mi-am creat-o în primăvara anului 2000 și este valabilă până în prezent.

Experiența de-a prezenta rezultatele științifice în fața comisiei am început-o din 1993 prin elaborarea tezei de licență la UASM și anume cu tabele pe hârtie „A1", hârtia cunoscută și cu denumirea de „vatman" (dimensiunile 86 x 61 cm, fixate pe o baghetă din lemn și suspendate pe tablă). La doctorat, sau în 1998, am aplicat prima dată foliile transparente pe care am imprimat tabele, fotografii cu insecte, grafice etc. pe

alb-negru, și cu un diapozitiv am prezentat în fața Comisiei cel de-al treilea referat cu rezultatele științifice obținute. Aceleași folii transparente, dar deja și colore, am aplicat în 6 octombrie 2000 la susținerea publică a tezei de doctorat și se considera un mare progres.

Programul Microsoft PowerPoint l-am învățat prima dată în cadrul proiectului TACIS extins și la UASM în perioada 25 noiembrie – 2 decembrie 2002, cu tematica „Metodele participative de predare”, la care m-am înscris și eu[7]. Cerințele, tehnologia de întocmire, aplicare și alte aspecte a Programului Microsoft PowerPoint le-am perfectat în cadrul următorului proiect organizat la UASM[8] de ČZU[9]. Acest program l-am aplicat în cadrul Catedrei de entomologie (2000-2007), apoi a Protecției plantelor (2007-2019) până la demisionare la susținerea tezelor de licență, masterat, conferințe științifice studențești la care am fost conducătoare, respectiv și la participările mele în diverse proiecte extra universitare din domeniul agricol (ACSA, FAO, MAA) și manifestări științifice (simpozioane, conferințe, etc.) din țară și peste hotare.

Cu referință la articolele științifice pe care am avut în obligație să le întocmesc și public în perioada doctoratului, declar că am recuperat cele lipsă și la susținerea publică aveam publicate pe subiectul tezei de doctorat: două articole de singur autor la simpozioane și unul în revistă; patru în coautorat la simpozioane; două în coautorat pe alte specii de insecte decât cele cercetate pentru teză; trei de popularizare a științei și o broșură în coautorat cu conducătorul științific T. Perju. La depunerea dosarului pentru nostrificarea tezei în Republica Moldova, aveam publicate două monografii în coautorat cu T. Perju și I. Oltean (eu a treia); trei de singur autor; patru de popularizare a științei entomologice în reviste și despre alte evenimente culturale de la UASM. Aceste articole și lucrări sunt incluse în CV-ul anexat la dosarul depus la Școala doctorală a USM în 21-24 octombrie 2024. Întocmirea articolelor științifice le-am învățat pe modelul celor citite în diverse reviste de specialitate și volume de la simpozioane, conferințe etc., inclusiv prin traducerea unor detalii din revistele sovietice în limba rusă, care abundau biblioteca disciplinei de Entomologie a USAMV. Conducătorul științific doar redacta articolele și propunea aspecte pentru îmbunătățire. Colaborarea cu colectivul disciplinei menționate a fost din cel mai prietenos și fructuos, dovada sunt articolele publicate în coautorat în cei patru ani (1996-2000), inclusiv după absolvirea studiilor doctorale, publicând ultimul articol în coautorat când conducătorul științific, Profesorului T. Perju, depășise vârsta de 90 de ani [1].

Revin la promisiunile din 26 septembrie 1996 (zi istorică pentru noi) sau semnării de către rectorul Gh.Cimpoieș a cererii de transferare la studiile doctorale din Chișinău la Cluj-Napoca, și anume: că voi susține teza de doctorat în termen și că voi reveni la catedră. Dovada promisiunilor îndeplinite se află în trei acte: 1) Ordinul nr. 128 emis în 7 septembrie 2000 pentru reangajarea după absolvirea doctoratului de la 1 septembrie 2000 în postura de lector universitar la Caterda de entomologie cu cat. de sal. 14, c.5.65 + 18 lei; 2) Diploma de doctor în domeniul Agronomiei, în care se indică și data susținerii tezei de doctorat – 6 octombrie 2000[10]; 3) Certificatul de nostrificare și echivalare nr. 0709[11].

7. Course certificate is awarded to Timuș Asea for attending a training course on Participatory Teaching Methods 25.XI – 2.XII.2002, TACIS / The Tacis Support for Development of Agricultural Education, Research and Advisory Services Project (FDMOL 9901), Agricultural State University of Moldova. Course tutors: MARK LE SEELLEUR, Tacis Project Team Leader (ștampila și semnătura). Rector State Agrarian University of Moldova Gh. Cimpoieș (ștampila și semnătura).

8. Certificate of excellence awarded to Timuș Asea in recognition of participation on Pedagogical Module taught in the extent of 100 hours at SAUM, Chișinău, Republic of Moldova. Semnat și șampilat de Prof. Milan Slavik, Executiv Director, Institute of Education and Communication, CULS Prague, Czech Republic; Prof. Gh.Cimpoieș, rector of SAUM Chișinău, Republic of Moldova; Prof. Bohumil Havrland, Executiv Director, Institute of Tropics and Subtropics, CULS Prague, Czech Republic.

9. Certificate of excellence awarded to Timuș Asea in recognition of participation on Study Stay of Presentation and Communication Skills at Czech University of Life Sciences Prague held in September-November 2007. Semnat și șampilat ca la certificatul de la p. 10.

10. Diploma seria A, Nr. 0004330 emisă în România, în baza Ordinului Ministerul Educației Naționale Nr. 3467 din 16.III.2001 și eliberată de UASMV Cluj-Napoca în 18.IV.2001 cu Nr. 30, semnată de regretatul rector, profesor universitar Liviu Al. Mărghitaș.

11. Eliberat dnei Timuș Asea în baza hotărârii Prezidiului C.S.A. a Republicii Moldova din 17 octombrie 2001, proces-verbal nr.4 prin care i se nostrifică (recunoaște) titlul științific de doctor în agronomie, conferit de USAMV Cluj-Napoca, România, diploma seria A, nr. 0004330 eliberată în 18 aprilie 2001 și i se echivalează cu titlul științific de doctor în științe agricole. Președinte al Comisiei Superioare de Atestare B. E. Melnic; Secretar științific al Comisiei Superioare de Atestare I. Holban.

Concluzii și propuneri

Din cele relatate până aici, concluzionez prin compararea actualei Școli doctorale de Ştiinţe Umanistice și ale Educației a USM, că înmatricularea mea la primul doctorat din 1996 a fost într-un fel forțată, fiindcă nu corespundeam cerințelor, în special lipsa de articole științifice publicate, cerință valabilă și în România. Dar, pentru astfel de situații, era prevăzut referatul și, astfel, m-am încadrat, cu toate că era neplăcut ca de fiecare dată să confirmi că nu am nimic de anexat la dosar. Situația respectivă a apărut în urma angajării mele cu scop de lucrător tehnic și nu cadru științific: ca laborantă în primul rând și apoi ca asistentă pentru lucrările de laborator și practica didactică pe diverse terenuri agricole, horticole și viticole.

Însă a apărut oportunitatea de-a evolua profesional pentru care am depășit toate inconvenientele administrative și birocratice, totodată străduit să nu-l dezamăgesc pe conducătorul științific T. Perju, care m-a descoperit și era de o exigență profesională admirabilă, apoi pe rectorul UASM Gh.Cimpoieș, fără de care nu a-și fi ajuns bursieră a Statului Român și parțial a UASM.

Tagma principală pentru doctorat – cercetările științifice a microlepidopterelor miniere dăunătoare pomilor fructiferi, a decurs cu succes, fiind ajutată de conducătorul științific, colegii de la disciplină și alți colegi cu care m-am împrietenit pe parcurs. Cu definitivarea tehnică și redacțională a tezei de doctorat, inclusiv recuperarea articolelor științifice, m-am încadrat în anul suplimentar, sau cel de grație după noua terminologie, pe care a fost posibil de obținut doar prin respectarea exigențelor programului de doctorat.

Școala doctorală a USM se desfășoară conform Procesului de la Bologna, la care Republica Moldova a aderat oficial din 2005. Din acel an USM, inclusiv UASM până în 2022, au depus eforturi pentru a îndeplini cerinţele Procesului şi a corespunde exigenţelor înaintate, în sensul de a asigura comparabilitatea standardelor și a calității calificărilor din învățământul superior. USM în paralel cu toate universităţile din republică, realizează reformele învăţământului superior, optând pentru integrarea europeană. Studenții doctoranzi la ciclul III de studii urmează a îndeplini cerințele înaintate de Școala doctorală a USM, fiindcă posibilitățile din prezent sunt total diferite de cele până în anul 2000. Mă refer la dotarea fiecărui doctorand cu: tehnica modernă – computer, laptop, tabletă, telefon; accesul la sursele informative nelimitate în regim on-line din baze de date naționale și internaționale; accesibilitatea la arhive și biblioteci net superioare față de perioadele anterioare; posibilitatea de-a învăța noile tehnologii prin cursurile din internet, adică extra cadru didactic sau coleg mai avansat cum am avut eu maximă necesitate, mă refer la programul Word (tasta similară cu cea de la mașina de tapat), Excel, PowerPoint, Paint etc.; posbilitatea de a traduce orice articol de pe planetă din orice limbă cu ajutorul tehnologiilor moderne (evident, sub stricta supraveghere a intelegenței umane); bunăstarea financiară a fiecărui doctorand, în comparație cu ale mele spre exemplu, din anii 1996-2000, spre bune și foarte bune; cu excepția conducătorului științific, în prezent există și trei îndrumători oficiali, ceea ce este o noutate absolută pentru raza de consultare științifică, care se extinde semnificativ; cursurile on-line menționate în Introducere, inexistente în perioada mea, prin care se poate atinge scopul însușirii mult mai rapide și calitative, fiindcă este pe cine întreba și cine îți răspunde profesional și la nivel științific sau în cazuri separate pe simplu, adică pe înțelesul tuturor.

Rămâne doar ca studentul-doctorand la ciclul III de studii să-și dorească a cerceta tema aleasă și să depună maxim efort în această perioadă de studii doctorale, după care va obține nu doar un nou calificativ din domeniul științelor, dar va fi mândru că a trecut etapele (anunț că de loc ușoare) și atins rezultatul scontat – doctor în domeniul științific ales. Succes tuturor!

Bibliografie:

1. OLTEANU, I., PERJU T., TIMUŞ, *Asea. Gracilariidele (Fam. Gracilariidae, ord. Lepidoptera) invazive din România şi Republica Moldova în coroborare cu Fauna Europeană*. În: *Lucrările ştiinţifice*,. Chişinău: UASM, vol. 36(2 Horticultura), 2013, p.242-245. ISBN 978-9975-64-248-4
2. TIMUŞ, Asea, GOREA, Tatiana. *Transition from the Soviet Teaching Methods to Modern European According to the Bologna Process*. În: *ENTER (European network of learning and teaching in agriculture and rural development) Proceedings of the enter conference „Innovation and knowledge management in teacher training”,* Spain: Cordoba 12th–14th june 2008, p.201-210. ISBN 987-80-213-1857-1

3. *ACORD între Guvernul României şi Guvernul Republicii Moldova privind recunoaşterea reciprocă a diplomelor, certificatelor şi titlurilor ştiinţifice*. Available: https://www.mae.ro/bilateral-relations/1677 (accesat: 30.XI.2024).

Date despre autor:
Asea M. TIMUŞ, doctor în agricultură, conferențiar universitar, drd, Școala Doctorală de Ştiinţe Umanistice și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0009-0008-0031-6546
E-mail: asea_timus@yahoo.com

Prezentat: 03.12.2024